

Bağlama Kütüğü'ne Kayıtlı Araçların Mülkiyetinin Nakli

Yayıma Hazırlayan: CÜNEYT SÜZEL*

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun ("TTK") Birinci Kısımının Dördüncü Bölümü'nde "Mülkiyet ve Diğer Ayni Haklar" düzenlenmiştir. TTK m. 996 uyarınca Dördüncü Bölüm Hükümleri kural olarak Türk Gemi Sicili'ne kayıtlı olan Türk gemilerine uygulanacaktır. Türk Gemi Siciline kayıtlı bulunmayan Türk gemileri üzerindeki mülkiyet ve sınırlı ayni haklara ise Türk Medenî Kanunu'nun ("TMK") taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanır [TTK m. 997].

Türk Gemi Sicili'ne kayıtlı gemilerin mülkiyetinin devren nakli TTK m. 1001'de düzenlenmiştir. Hüküm uyarınca gemi mülkiyetinin devri için malik ile iktisap edenin, mülkiyetin iktisap edene devri hususunda anlaşmaları ve geminin zilyetliğinin geçirilmesi şarttır [TTK m. 1001 f. 1]. Mülkiyetin devrine yönelik anlaşmanı şekil şartı TTK m. 1001 f. 2'de öngörülmüştür. Hüküm uyarınca "*Mülkiyetin devrine ilişkin anlaşmanın yazılı şekilde yapılması ve imzaların noterce onaylı olması gerekir. Bu anlaşma gemi sicil müdürlüğünde de yapılabilir.*"

Türk Gemi Sicili'ne kayıtlı olmayan bir geminin mülkiyetinin naklinde ise TTK m. 997'nin göndermesi ile TMK m. 763 uygulanacaktır. Geminin mülkiyetinin devren kazanılması için tarafların mülkiyetin nakline yönelik anlaşması ve geminin zilyetliğinin devri yeterli olacaktır. Diğer bir ifadeyle mülkiyetin nakline yönelik borçlandırııcı işlem şekil şartına tâbi tutulmamıştır.

2009 yılında Bağlama Kütüğü kayıtsız gemi, deniz ve içsu aracı kalmaması amacıyla kurulmuştur. Bağlama Kütüğü'nün yasal mevzuatı, Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹ m. 1 ile 10/8/1993 tarihli ve 491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname² ("DenMüs KHK") eklenen Ek 12

*Yrd. Doç. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Deniz Hukuku Araştırma Merkezi Müdürü.

¹ Kanun No: 5897, RG: T: 16/5/2009, Sayı: 27230.

² RG T: 19/8/1993, Sayı: 21673.

madde f. 1 ve buna dayanılarak çıkartılan Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği'ne³ dayanmaktaydı.

DenMüs KHK Ek madde 12 f. 3'te Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemilerin mülkiyetinin nakline ilişkin düzenlemede mülkiyetinin devrini amaçlayan sözleşmelerin ilgili liman veya belediye başkanlıkları huzurunda yapılması zorunlu tutulmuştur [c. 1]. Bu şekil şartına uyulmamasının sonucunda ise devir sözleşmesinin geçersiz olacağı öngörülmüştür. Bu KHK'ya dayanılarak yayımlanan Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği m. 14 f. 1'de de benzer hüküm tekrar edilmiştir.

Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2011 yılında Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname⁴ ("UDHB KHK") ile yürürlükten kaldırılmıştır.

UDHB KHK m. 43'ün madde başlığı "Bağlama Kütüğü"dür. İki fıkradan oluşan hükmün birinci fıkrası uyarınca Türk Uluslararası Gemi Siciline tescilli olanlar ve Milli Gemi Siciline tescili zorunlu olanlar dışındaki ticari veya özel kullanıma mahsus gemi, deniz ve içsu araçlarının malikleri veya işletenleri; söz konusu gemi, deniz ve içsu araçlarını Bağlama Kütüğü'ne kaydettirmek zorundadır. Aynı maddenin ikinci fıkrası bir yetki hükmü niteliğindedir. Nitekim Bağlama Kütüğü'ne kayda ilişkin usul ve esaslar ile yapılacak iş ve işlemlerin nasıl ve kimler tarafından yürütüleceğinin Yönetmelikle belirleneceğini öngörmektedir.

UDHB KHK'nın yürürlüğe girmesinden sonra yayımlanan Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği⁵ m. 14 f. 1'de "mülkiyetin nakli" düzenlenmiştir. Bir önceki Yönetmelik'ten farklı olarak Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı araçların mülkiyetinin nakline yönelik şekil şartı daha kapsamlı düzenlemeye tâbi tutulmuştur. Hüküm şu şekildedir: "*Bağlama kütüğüne kayıtlı gemi, deniz ve içsu araçlarının mülkiyetinin devrini gerektiren hukuki işlemlere yönelik belgelerin başkanlıklar huzurunda veya noterde düzenlenmesi zorunludur. Mülkiyetin devri işlemleri, gemi, deniz veya içsu aracının kayıtlı olduğu bağlama kütüğünün bağlı olduğu başkanlık dışında başka bir başkanlık huzurunda da yapılabilir. Başkanlıklar veya noter dışında yapılmış*

³ RG: T: 14/9/2009, Sayı: 27349.

⁴ RG T: 1/11/2011, Sayı: 28102 (Mükerrer).

⁵ RG T: 25/9/2014, Sayı: 29130.

mülkiyetin devrini amaçlayan işlemler geçersizdir ve bu tür işlemlerde hak sahibi olarak gözüken kişi adına kayıt yapılmaz.”. Görüldüğü üzere devir sözleşmesinin ya başkanlıklar huzurunda ya da noterde yapılması geçerlik şartı olarak öngörülmüştür.

Bağlama Kütüğü yürürlüğe girdikten sonra Türk Gemi Sicili'ne kayıtlı bulunmayan Türk gemileri üzerindeki mülkiyet ve sınırlı aynı haklara Türk Medenî Kanunu'nun taşınırlara ilişkin hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı doktrinde kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelere ilişkin temel kaynakça işbu bilgi notunun ekinde yer almaktadır.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2014/10235 E., 2014/17936 K. sayılı ve 19/11/2014 tarihli bozma kararına⁶ konu olan uyuşmazlık Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı bir aracın mülkiyetin nakline hangi hükümlerin uygulanacağıdır. Karar incelendiğinde, uyuşmazlığa konu olan aracın mülkiyetinin devrinin UDHB KHK'dan önce yapıldığı, diğer bir ifadeyle, DenMüs KHK'nın ve buna dayanarak yayımlanan Yönetmelik'in yukarıda yer verilen hükümlerinin yürürlükte bulunduğu dönemde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Sayın Daire, gerekçesinde Bağlama Kütüğü mevzuatına hiç değinmeden Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı araçların Türk Gemi Sicili'ne kayıtlı olmadığı ve TTK m. 997 uyarınca TMK hükümlerinin uygulanacağı sonucuna varmıştır.

Hükmün gerekçesi şu şekildedir: *“Mahkemece, 6102 Sayılı TTK'nın 1001. maddesi gereğince gemi siciline kayıtlı gemilerin mülkiyetinin devrine dair anlaşmaların yazılı şekilde yapılması ve imzaların noterce onaylı olması gerektiği ve bu sebeple şekil şartı eksikliği sebebiyle davalının yaptığı satış işleminin geçersiz olduğu kabul edilmiş ise de; söz konusu Yasa maddesinde öngörülen şekil şartı gemi siciline kayıtlı olan gemi devri için öngörülmüş olup, mahkemece alınan 2.12.2013 tarihli bilirkişi raporunda da belirlendiği üzere kurtarma yardımı hizmeti alan "Ç..." adlı gemi, gemi siciline kayıtlı olmayıp bağlama kütüğüne kayıtlıdır. TTK 996. ve 997. maddeleri gereğince, Türk Gemi Siciline kayıtlı olmayan Türk gemileri üzerindeki mülkiyet ve sınırlı aynı haklar hakkında ise Türk Medeni Kanunu'nun taşınırlara dair hükümleri uygulanır. O halde mahkemece, geminin gemi siciline kayıtlı olmayıp, bağlama kütüğüne kayıtlı olduğu gözden kaçırılarak resmi şekil şartının yerine getirilmediği gerekçesiyle gemi satış akdinin geçersiz olduğu yönünde karar verilerek davalı aleyhine hüküm kurulması doğru olmamıştır.”*

⁶ Karar metni için bkz. www.lexpera.com.tr; www.kazanci.com.tr.

Bu çalışmada Yargıtay 11. Hukuk Dairesi Kararı bilimsel olarak değerlendirilmeyecektir. Ancak, bu karar uyarınca Yargıtay'ın Bağlama Kütüğü'nü doktrindeki ağırlıklı görüş ile aynı şekilde sicil olarak yorumlamadığı söylenebilecektir. Yapılabilecek bir diğer yorum mülkiyetin nakline ilişkin borçlandırııcı işlemi düzenleyen mülga DenMüs KHK ve Yönetmelik hükümlerinin tasarruf işlemi bakımından etkili olmadığına Yargıtay tarafından zımnen de olsa kabul edildiğidir.

EK

Bağlama Kütüğüne İlişkin Temel Kaynakça

Sami Aksoy, Türk Deniz Hukukunda Yeni Bir Düzenleme: Bağlama Kütüğü, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, Cilt: I, Ankara 2010, s. 63 vd.

S. Didem Algantürk-Light, Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği Hakkında Değerlendirmeler, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 16, s. 49 vd.

Atilla Altop, Bağlama Kütüğü ile İlgili Yasal Düzenlemenin Getirdiği Bazı Sorunlar, Deniz Hukuku Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 1-4, s. 1 vd.

Kerim Atamer, Bağlama Kütüğü: Yasama Amacı, Uygulama Alanı ve Özel Hukuk Kurallarına Etkisi, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 2009, Cilt: XXV, Sayı: 4 (Prof. Dr. Reha Poroy'un Anısına Armağan), s. 301 vd.

Kerim Atamer, Yargıtay Kararları Işığında Deniz Ticareti ve Deniz Sigortası Hukukunda Güncel Sorunlar ve Gelişmeler, XXIII. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu (12/6/2009), Ankara 2009, s. 247 vd.

İsmail Demir, Yeni Bağlama Kütüğü Rejimi Üzerine Değerlendirmeler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 64, Sayı: 1 (2015), s. 103 vd.

Rayegân Kender / Ergon Çetingil / Emine Yazıcıoğlu, Deniz Ticareti Hukuku, Temel Bilgiler, İstanbul 2014, On Dördüncü Baskı s. 67 vd.

Bülent Sözer, Deniz Ticareti Hukuku – I – (Ders Kitabı): Giriş – Gemi – Donatan ve Navlun Sözleşmeleri, 3. Bası, İstanbul 2014, s. 85 vd.

Samim Ünan, «Bağlama Kütüğü» ile İlgili Bazı Sorunlar, Deniz Hukuku Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 1-4, s. 15 vd.